Історія сільськогосподарської науки

УДК 636.1:930 (01)(477«17/18»)

«ВІТЧИЗНЯНЕ КОНЯРСТВО: ДОСВІД СТОЛІТЬ»: НАЦІОНАЛЬНА ГАЛУЗЕВА БІБЛІОГРАФІЯ ДЛЯ ПОТРЕБ УЧЕНИХ ТА ФАХІВЦІВ

Рецензент: канд. с.-г. наук Ткачова І. В.

В. В. Кунець
Інститут тваринництва НААН

Розглянуто значення національної бібліографії у сприянні науково-дослідній роботі. Стаття репрезентує бібліографічний покажчик «Вітчизняне конярство: досвід століть», який розкриває репертуар літератури з проблем конярства, відображає еволюційний поступ вітчизняної конярської науки і тим самим розширює єдиний інформаційний простір для науковців, викладачів, студентів аграрних закладів, фермерів. бізнесменів, працівників наукових бібліотек і служб інформації.

Ключові слова: конярська наука, бібліографія, еволюція, систематизація, бібліотечна справа.

Актуальність теми полягає в підготовці узагальнюючої роботи зі збору та систематизації публікацій, що дає єдину, цілісну картину розвитку конярської науки в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є здійснення цілісного історичного аналізу становлення та розвитку конярської науки та галузі другої половини XIX – початок XXI ст. Досягнення поставленої мети визначило наступне завдання наукової роботи: зібрати та систематизувати відомості щодо становлення й розвитку конярства, ветеринарної медицини та зоотехнічної науки для потреб галузі досліджуваного періоду.

Об'єктом дослідження є історія розвитку конярської науки і практики на теренах України за часів Російської імперії, періоду існування УСРР та УРСР та років незалежності.

Методи дослідження. Робота виконана на основі загальнонаукової методології. Основним матеріалом дослідження слугували наукові публікації, дисертації авторські свідоцтва та патенти. Для пошуку та систематизації первинної інформації здебільшого застосовувалися традиційні методи (бібліографічний та джерелознавчий аналізи). Використання загальнонаукових (типологізація, класифікація), міждисциплінарних (структурно-системний підхід), історичних (порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний) та історично-системних методів.

Результати дослідження. Бібліографія (чи бібліографічна діяльність) – це система різних видів діяльності (практичної, науково-дослідної, педагогічної, управлінської), яка забезпечує виробництво та функціонування

бібліографічної інформації у суспільстві. Національна бібліографія пройшла великий шлях розвитку: від книготорговельної до повної; насамперед від обліку, книг і деяких інших видів творів друку до обліку аудіовізуальних і неопублікованих матеріалів; від методики, котра визначається традиціями і побажаннями окремих країн, до напрацювання і використання міжнародних стандартів, з прагненням до загальної оптимальної моделі структури установ національної бібліографії; від видань на друкарському верстаті до застосування ЕОМ.

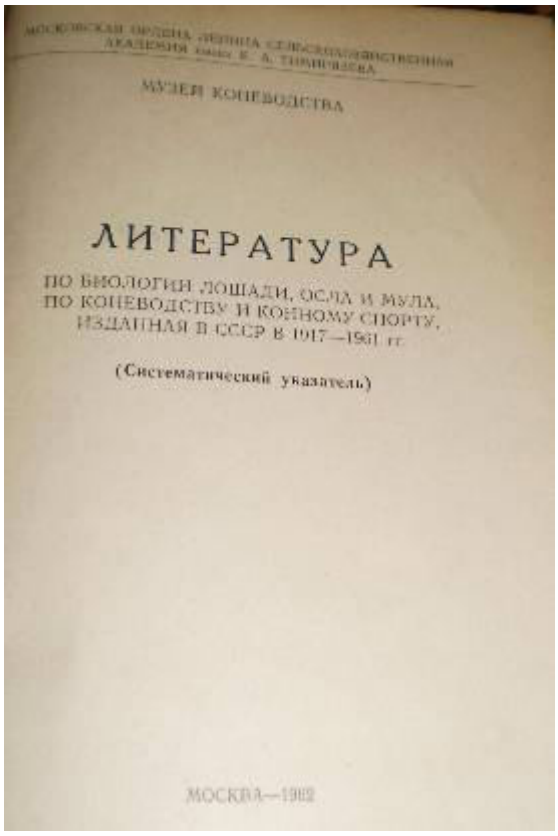
Становлення та розвиток наукової бібліографії та формування її базових понять відносяться до XIX ст. Саме в цей період розпочалася бібліографічна практика створення покажчиків літератури [1, с. 80]. Саме в цей час виходять у друку праці відомого російського бібліографа та бібліофіла Григорія Книжника (Грігорія Миколайовича Геннаді) «Литература русской библиографии: опись библиографических книг и статей, изданных в России» (1858), «Русские книжные редкости: библиографический список русских редких книг» (1875), «Список русских книг, печатанных вне России» (1875).

Стрімкий розвиток періодичного друку у середині XIX ст. у Російській імперії викликав необхідність випуску відповідних бібліографічних покажчиків, які б відображали репертуар цих видань. Із цього приводу вирізняється постать академіка Всеволода Івановича Всеволодова – основоположника вітчизняної зоотехнії, зусиллями якого був складений «Азбучный указатель русской повременной словесности с 1735 по 1857 г.» [2]. Відповідною реакцією на видання покажчика була видатна стаття Г. М. Геннаді, який писав «есть спеціальные журналы, которым должны быть особые указатели» [3]. Надалі зусиллями видатного бібліографа В. И. Мєжова був складений «Общий библиографический указатель русской повременной литературы» [4], що частково задовольнило необхідність видання особливих покажчиків до періодичних видань.

БИБЛІОГРАФИЧЕСКІЙ УКАЗАТЕЛЬ
КЪ
„ЖУРНАЛУ КОННОЗАВОДСТВА"
ЗА 1841—1891 гг.
ОТДѢЛЪ ПЕРВЫЙ:
Содержаніе каждой книжки «Журнала Коннозаводства» за 1842—1891 гг.
Составилъ И. В. Дмитревскій.
С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
1892.

Початок вітчизняному періодичному друку в галузі конярства був покладений виходом «Журнала коннозаводства» у 1842 р., головною метою якого було «доставления возможности, распространять посредством журнала, еще более полезных сведений между коннозаводчиками и охотниками» [5, с. 1]. Про великий попит, який мав «Журнал коннозаводства», свідчить той факт, що у повному зібранні він став великою бібліографічною рідкістю ще за часів царату. Так, бібліофіл Щапов тривалий

час та з великими труднощами збирав це видання. Хоча й витратив на цю справу достатньо великі кошти (600 карб.), все ж таки повну колекцію зібрати не вдалося. Пізніше його бібліотека надійшла, як пожертвування, до Історичного музею у Москві. Наявністю лакун страдає й обов'язковий екземпляр журналу у фонді Імператорської Публічної бібліотеки. Навіть в самій редакції на той час не можна було отримати всього видання. Отже, з часом накопичений величезний матеріал викликав потребу у його упорядкуванні. У загальноімперському контексті вагомим є видання «Библиографического указателя к Журналу коннозаводства» (упорядник І.В. Дмитровський) приуроченого до 50-річного ювілею журналу [6].

МУЗЕЙ КОНЕВОДСТВА

ЛИТЕРАТУРА

ПО БИОЛОГИИ ЛОШАДИ, ОСЛА И МУЛА, ПО КОНЕВОДСТВУ И КОННОМУ СПОРТУ, ИЗДАННАЯ В СССР В 1917—1961 гг.

(Систематический указатель)

МОСКВА—1962

Піднесення як періодичного, так і книжкового друку у середині XX ст. обумовило розвиток галузевої бібліографії. Цінним фундаментальним виданням радянського періоду є систематичний покажчик «Литература по биологии лошади, осла и мула, по коневодству и конному спорту, изданной в СССР в 1917 – 1961 гг.», складений співробітниками Музею конярства Московської сільськогосподарської академії ім. К. А. Тімірязєва [7]. До збірника увійшли видання з реєстраційної та реферативної бібліографії АН СРСР, ВАСГНІЛ, каталоги та книжкові фонди Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки ВАСГНІЛ, Центральної наукової бібліотеки Московської сільськогосподарської академії ім. К. А. Тімірязєва, бібліотеки Всесоюзного науково-дослідного конярства та ін.

Сьогодні економічну спроможність країни визначає наявність енергетичних, екологічних, продовольчих та соціальних проблем в суспільстві, значну роль у вирішенні яких повинна відіграти фундаментальна наука. Для подолання кризового стану української науки, досягнення необхідних темпів її розвитку важливе значення має оперативність обміну інформацією про новітні наукові досягнення. Цю функцію мають виконувати системи наукової і технічної комунікації. Але величезне зростанням цін на науково-технічну літературу робить її мало доступною для користувача. Тому особливо актуальним сьогодні є створення банку національної бібліографії, який стане гарантом загальнодоступності документальної інформації.

Бібліографічні джерела різняться за своїм призначенням, змістом, формою публікацій, ступенем згорнутості інформації та іншими параметрами. Одним із видів бібліографічних посібників є науково-допоміжні бібліографічні галузеві покажчики, цільове призначення яких складається у сприянні науковій і практичній роботі фахівців окремої чи суміжної галузі. Вони звільняють дослідників від трудомісткого процесу перегляду великого масиву літературних джерел та надають змогу швидко орієнтуватися у широкому колі публікацій, відібраних за темою покажчика.

Не дивлячись на те, що конярство отримало достатньо великий творчий спадок учених та фахівців, але відсутнім сьогодні залишається науково-бібліографічне забезпечення галузі.

На сучасному етапі державотворення в Україні відкрилися можливості для вивчення та використання історичного досвіду накопиченого вченими-конярами. Перші вітчизняні галузеві бібліографічні покажчики складені та видані Інститутом тваринництва НААН. Це біобібліографічний покажчик «Волков Дмитро Андрійович» та «Внесок вчених Інституту тваринництва УААН у розвиток конярства України».

Отже, вагомий доробок у розвиток конярства України вніс талановитий вчений-селекціонер, доктор сільськогосподарський наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Дмитро Андрійович Волков.

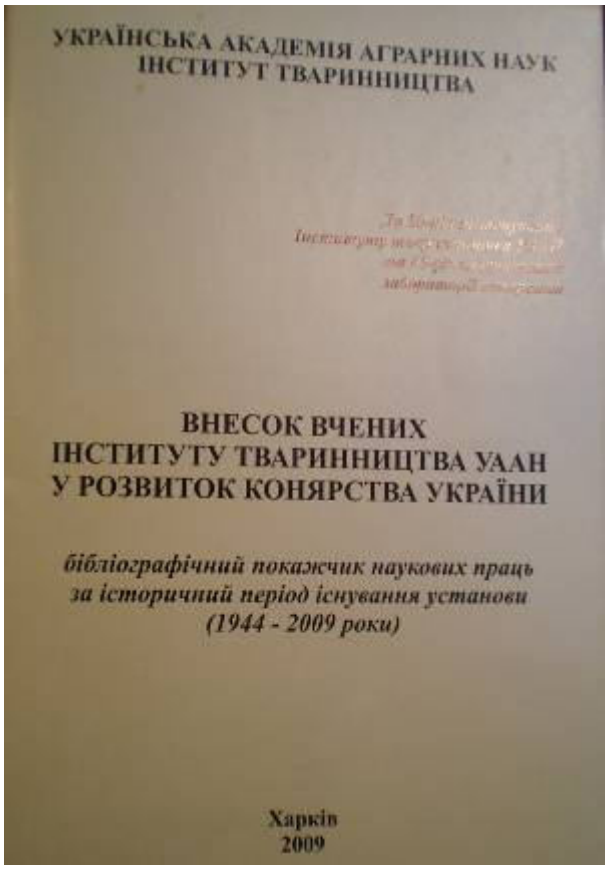
Харківська наукова школа та праці вченого широко відомі в Україні та за її межами. З метою репрезентації творчої спадщини Д. А. Волкова та до ювілею видатного вченого коняра і був складений біобібліографічний покажчик. У виданні висвітлюються основні дати життєдіяльності та повний перелік наукових праць (1951 – 2009), в яких розглядається методологія створення вітчизняних порід коней, питання розведення, селекції, генетики, тренінгу та випробування коней заводських порід [8]. Сьогодні наукова діяльність Д. А. Волкова та його учнів спрямована на збереження та удосконалення племінних та робочих якостей коней різних порід, розробку селекційних програм з охопленням усіх кінних заводів та нових суб'єктів племінної справи в конярстві. Перу вченого належить понад 180 наукових праць.

Дослідження з конярства в Інституті тваринництва НААН ведуться з 1944 р. Протягом всієї діяльності відділу (лабораторії) конярства наукові дослідження були спрямовані на вивчення кінських ресурсів України,

інтенсифікацію методів селекції, удосконалення порід вітчизняної і світової селекції в умовах племінних господарств, ліній та типів за основними селекційними ознаками для забезпечення конкурентоспроможності продукції галузі конярства на міжнародному рівні.

У виданні відображено основні напрями наукової діяльності вчених-конярів за історичний період існування установи (1944 – 2009 роки)" [9].

Подальшим кроком в цій справі було складання фундаментального посібника «Вітчизняне конярство: досвід століть (1848 – 2010)», де вперше комплексно відображено та систематизовано наукові доробки вітчизняних учених, фахівців, окремих галузевих установ другої половини XIX – XXI ст. [10].

Це видання розкриває репертуар літератури з проблем конярства у фондах бібліотек України:

– *провідних наукових бібліотек***:** Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААНУ, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Львівської обласної наукової бібліотеки ім. В. С. Стефаника, Луганської та Черкаської обласної наукової бібліотеки;

– *наукових бібліотек вузів*: Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Харківської державної зооветеринарної академії,

Національного державного університету ім. В. В. Докучаєва (м. Харків), Національного університету біоресурсів та природокористування (м. Київ).

В основу книги покладені результати аналізу потреб фахівців у друкованих джерелах інформації, досліджень їх забезпеченості бібліографічними посібниками, а також узагальнення багатолітнього досвіду довідково-бібліографічної роботи укладача. Джерела добиралися шляхом комплексного перегляду de visy бібліотечних книг, каталогів та картотек.

Видання складається з двох частин: «Ветеринарія» та «Зоотехнія». Ці розділи вміщують роботи з біохімії відповідні дослідження стосовно патологічних змін в організмі коня віднесені до розділу «Ветеринарія», біохімічні дослідження здорового коня – відповідно у розділі «Зоотехнія». Останній розділ містить також літературу з біології коня, генетики та цитогенетики. Окремо винесено іподромну хроніку.

У покажчику наводяться науково-бібліографічний опис вітчизняних видань конярської тематики мовою оригіналу. Бібліографічний опис інших бібліотек-утримувачів подано і їхній інтерпретації за їхніми каталогами.

До бібліографічного покажчика увійшло 2494 назв. Матеріали розташовані в хронологічній послідовності їх виходу у друку – з 1848 – 2010 рр. В окрему групу винесена література без року видання .

Для зручності користування посібником додаються допоміжні предметно-тематичний, алфавітний та географічний покажчики. До предметно-тематичного покажчика включено як загальні поняття, так і конкретні теми. Якщо в публікації розглядається кілька тем, то з метою всебічного розкриття змісту публікацій застосовується метод вторинного відображення у відповідних предметно-тематичних рубриках.

Алфавітний покажчик містить усі імена, які зустрічаються у виданні.

Географічний покажчик відображає літературу, яка стосується окремих регіонів країни і розподілена за історичною ознакою: українські терени, що входили до складу Російської імперії та територія сучасної України.

Матеріали якого можуть бути використані при підготовці наукових праць, навчальних посібників, довідників, у процесі науково-дослідної роботи магістрів, аспірантів, викладачів навчальних закладів аграрного профілю та науковців, які займаються проблемами конярства. Видання може бути корисним для кіннозаводчиків та спортсменів-кіннотників.

Висновки. Актуальною проблемою сьогодення є створення системи національної бібліографії, яка слугуватиме полегшенню орієнтування дослідників у великому інформаційному потоці. Національна бібліографія – це своєрідна візитна картка нації, за якою фахівці визначають науковий та інтелектуальний потенціал держави, дізнаються про досягнення вчених та спеціалістів минулого та сьогодення. Всі країни світу, незалежно від економічного і політичного стану, надзвичайно важливу увагу приділяють реєстрації творів друку, створенню й розповсюдженню бібліографічних

покажчиків друкованої літератури. Реєстрація та збирання друкованих праць мають величезне наукове й культурне значення для загального поширення й поглиблення освіти, науки і культури.

Бібліографічний список

1. Лиханова І. Становлення національної бібліографії України / І. Лиханова // Київська старовина. – 2002. – № 6. – С. 80–92.

2. Азбучный указатель русской повременной словесности с 1735 по 1857 гг. / сост. В. И. Всеволодов. – СПб., 1857

3. Книжник Г. Библиографические записки / Книжник Григорій. – 1858. – Т. 1. – С. 55–60.

4. Межов В. Общий библиографический указатель русской повременной литературы / В. Межов // Библиограф. – 1882. – № 4 – 5. С. 50– 56.

5. Граевский И. План издания журнала коннозаводства и охоты с 1855 г. / И. Граевский // Журнал коннозаводства и охоты. – 1855. – № 1. – С. 1–5.

6. Библиографический указатель к "Журналу коннозаводства" за 1842 – 1891 гг. / сост. И. В. Дмитровский. – СПБ., 1892. – 793 с.

7. Литература по биологии лошади, осла и мула, по коневодству и конному спорту, изданной в СССР в 1917 – 1961 гг. – М., 1963. – 336 с.

8. Волков Дмитро Андрійович: біобібліографічний покажчик / уклад. В. В. Кунець. І. В. Ткачова, Л. В. Гончаренко та ін. – Х., 2009. – 32 с.

9. Внесок вчених Інститут тваринництва УААН у розвиток конярства України: бібліографічний покажчик наукових праць за історичний період існування установи (1944 – 2009 роки) / уклад. В. В. Кунець. І. В. Ткачова, Л. В. Гончаренко та ін. – Х., 2009. – 74 с.

10. Вітчизняне конярство: досвід століть (1848 – 2010): бібліогр. покажчик у 2-х частинах / НААН, Ін-т тваринництва. – Х., 2011. – 274 с.

"ОТЕЧЕСТВЕННОЕ КОНЕВОДСТВО: ОПЫТ СТОЛЕТИЙ": НАЦИОНАЛЬНАЯ ОТРАСЛЕВАЯ БИБЛИОГРАФИЯ ДЛЯ НУЖД УЧЕНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ

Кунец В. В., Институт животноводства НААНУ

Рассмотрено роль отраслевой отечественной библиографии в научно-исследовательской работе. Статья репрезентирует библиографический указатель «Отечественное коневодство: опыт столетий», который раскрывает репертуар литературы по проблемам коневодства, отображает эволюционную поступь отечественной коневодческой науки и тем самым, расширяет единый информационный простор для ученых, преподавателей, студентов аграрных учреждений, фермеров, бизнесменов, работников научных библиотек и служб информации.

Ключевые слова: коневодческая наука, библиография, эволюция, систематизация, библиотечное дело.

"RUSSIAN HORSE BREEDING: EXPERIENCE OF THE CENTURIES": NATIONAL SECTORAL BIBLIOGRAPHY FOR THE NEEDS OF THE SCIENTISTS AND SPECIALISTS

Kunets V. V., Institute of animal sciences NAAS

Considered the role of sectoral national bibliography of the research work. Article representive bibliographic index «Russian horse breeding: experience of the centuries», which reveals the repertoire of the literature on the problems of horse breeding, displays the evolutionary pace of the Ukrainian breeding of science and thus extends a single information space for scientists, teachers, students of agrarian institutions, farmers, businessmen, workers of scientific libraries and information services.

Keywords: horse-breeding science, bibliography, evolution, systematics, library work.

УДК 636.13:930(477«17/18»)

ИСТОРИЧЕСКИЙ ОБЗОР СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ЧИСТОКРОВНОГО КОННОЗАВОДСТВА В УКРАИНЕ (XVIII-XIX СТ.)

Рецензенти: доктор с.-г. наук Шабля В. П.; канд. с.-г. наук Лютих С. В.

И. В. Ткачева, В. В. Кунец
Институт животноводства НААН
М. С. Вартовник
ДЮКСШ «Буревісник», м. Львів

Проанализированы исторические предпосылки формирования отечественной популяции чистокровной верховой породы в Российской Империи и Украине в частности. Рассмотрены отдельные моменты, позитивно повлиявшие на популяризацию чистокровной верховой породы. Оценены особенности племенной работы с породой и ипподромных испытаний.

Ключевые слова: **коневодство, коннозаводство Украины, чистокровная верховая порода, исторический обзор, конные заводы, скачки, племенная книга (Студбук).**

В Российской Империи долгое время не верили в превосходство кровной лошади и увлекались степными породами (в особенности донскими), превозносили их выносливость, признавая за чистокровными английскими только резвость на короткие дистанции и под легким весом. Испытания под верхом и с тяжелым весом на дальние дистанции в конце концов развеяли эти сомнения.